

УВОДНА РЕЧ

Међународни научни зборник радова *Филм и књижевности* резултат је истраживачких, интелектуалних и креативних напора аутора из области различитих академских дисциплина, и разнородних теоријских и методолошких приступа. Настао је као израз укрштања професионалних и личних интересовања једног броја научника да се области књижевних и филмских студија сагледају као јединствено истраживачко поље интересовања, да се отворе могућности нових интерпретација и књижевне и филмске уметности, тако што ће се истражити разноврсни аспекти њихове узајамне повезаности кроз стваралачке концепте и идеје, сродност наративних и других репрезентацијских поступака, као и историјске, културне и друштвене паралеле њихових историјских развоја. Како су филмске и књижевне студије углавном институционално и по традицији установљене као различите области и методологије истраживања, многи аспекти повезаности ова два медија досад су измицали кохерентној научно-истраживачкој анализи, остављајући велики и непознат простор за постављање нових аналитичких питања и заснивања нових парадигми. Зборник који је пред нама настао је као израз аутентичног и, у много чему, спонтаног интелектуалног полета групе научника да установе тачку гледишта на домен филма и књижевности као јединственог, целовитог поља културне продукције и духовне баштине, које се и може проучавати као врста интердисциплинарних студија погодна за достизање нових истраживачких увида.

Оваква врста приступа окупила је завидан број аутора са залеђем у разноврсним дисциплинама и областима интересовања, као и из различитих академских контекста и традиција проучавања феномена културе и друштва. Зборник, поред радова домаћих аутора, окупља и радове истраживача из угледних интернационалних институција из Аустрије, Аустралије, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Мађарске, Немачке, Португала, Сједињених Америчких Држава и Француске. Збор-

ник у целости садржи тридесет шест текстова, од којих су тринаест текстова дело аутора из иностраних, а двадесет три из домаћих угледних академских институција. Од поменутих текстова, шест је написано на енглеском језику. У дисциплинарном смислу, радови долазе из области теорије и историје филма и књижевности, драмских уметности, филмске монтаже, филозофије, лингвистике, антропологије, социологије, религијских студија, историје уметности, студија театра, теорије превођења, студија медија и других области. Теоријски приступи заступљени у зборнику обухватају различите аспекте наратологије, психоаналитичких и постколонијалних студија, феминистичке критике, *queer* теорија, анализе дискурса и других приступа примењених на истраживање разних видова веза између филма и књижевности. Циљ оваквог одабира текстова био је да се отворе могућности интердисциплинарних проучавања историјских и идејних концепата заступљених у разним медијима, и да се притом на креативан начин примене хибридни методолошки истраживачки модели, чиме би се подржало установљавање нових аналитичких оруђа у проучавањима духовне заоставштине.

У погледу тематске концепције, замишљено је да се ауторима не намећу никаква ограничења по питању географског или временског контекста њихових предмета истраживања. Тако зборник садржи радове који репрезентују различите видове интересовања истраживача: историографске приступе развоју одређених филмских и књижевних жанрова, концептуалне везе између књижевних, играних и документарних филмских, телевизијских и радијских остварења, сложене семантичке и симболичке односе романескних остварења и разних видова њихових филмских адаптација, изазове наративности у филму и књижевном делу, проблеме саодноса књижевних и филмских јунака, целовитост стваралаштва аутора који су истовремено били и филмски и књижевни ствараоци, питања духовности, мита и епа у књижевним и филмским делима, разноврсни видови креативних стваралачких интервенција у филму инспирисаних књижевношћу и обрнуто, и многих других. Тематске целине у које су текстови разврстани формиране су према исказаним ауторским проблемским интересовањима који се уочавају у самим радовима. У првој тематској групи радова, посвећених историографској перспективи развоја паралела филма и књижевности, налази се текст Предрага Петровића о поетици „црног таласа“ у југословенском филму и прози, затим текст Зоје Бојић о пореклу настајања покретних слика у европској традицији, Жарке Свирчев о зенитистичком покрету у односу на филм и књижевност, Александре Манчић о трансмедијалним преводима између остварења филма и књижевности, и Милице Бакић-Хејден

о паралелама између индијског епа и боливудске филмске продукције. У следећој тематској целини заступљени су текстови који анализирају, из разних углова, јединственост, упоредивост и различитост уметничких поступака у књижевном и филмском делу. Два рада посвећена су упоредној анализи романа *Слушкињина прича* Маргарет Атвуд и њених екранизација; док се рад Соње Веселиновић бави наставком филмске екранизације овог романа у виду серијала, рад Ане Ђордић и Јелене Модрић усредсређен је на поступак стварања атмосфере у роману и екранизацијским поступцима адаптације овог дела. Тијана Јовановић пише о реторици погледа у филмским адаптацијама романа француске списатељице *Принцезе де Клев*, Игор Перишић о преношењу комичких поступака из књижевног у филмски медиј на примеру екранизације романа *Орлови рано леће* Бранка Ђопића, а Слободанка Владив-Гловер о стваралаштву Лика Бесона и Квентина Тарантина у светлу естетичких промишљања Лава Толстоја и теорије дијалогизма Михаила Бахтина. Док Владан Бајчета разматра поетику филма у књижевном делу и обрнуто у роману *Човек у мраку* Пола Остера и филму *Плаво је најшоолија боја* Абделатифа Кешиша, ко-ауторски рад Јане Алексић и Марка Радуловића посвећен је поетици носталгије у филмском и књижевном делу Паола Сорентина. Трећа група текстова заокупљена је проблемима репрезентације интимности у филму и књижевности, нарочито њиховим особеностима у зависности од поступака приповедања инхерентних сваком од ових медија понаособ. Тако у ко-ауторском тексту Дејана Дурића и Марте Бан налазимо анализу поступака наратије у делу Саре Вотерс *Варалице* и филма *Слушкиња* корејског режисера Чан-Вука Парка насталог по мотивима овог романа, а текст Марине Миливојевић Мађарев истражује везу наративних слика и филмских кадрова у случају односа романа *Сањају ли андроиди електричне овце?* Филипа К. Дика и филма *Испребљивач (Blade Runner)* Ридлија Скота. Средишња тема текста Сергеја Мацуре јесте феномен непоузданог приповедача у раду Акутагаве и Куросаве, док се текст Марка Теодорског бави темом воајеризма, читаоца и гледаоца у филму и књижевности, а текст Марије Грујић темом интимног самоостварања у романима Патрише Хајсмит *Таленшовани тосиодин Рийли* и *Керол (Цена соли)*. Четврта целина зборника има за тему изнијансираност односа етике, друштвених питања и естетике у одређеном културном контексту, који се јављају у посматрањима узајамних односа филма, књижевности и језика. Тако Станислава Бараћ пише о роману *Горке Траве* Фриде Филиповић и филмском сценарију насталом по њему, Татјана Росић Илић о филму *Underground* Емира Кустурице и роману *Била једном једна земља*, Ержебет Барат о наративним поступци-

ма и етици репрезентације на примерима три документарна и једног играног филма, Даринка Марковић о ауторској етици у *Лешњем добу* Џ. М. Куција и *Ваџабунду* Ањес Варде. Јелена Жугић примењује облике нараолошких књижевнотеоријских тумачења на разумевање филма Питера Стрикленда *Кашалин Варја* а Вук Вуковић се у свом тексту бави логиком односа књижевног, радијског и филмског стварања у контексту филозофије медија. У пету групу текстова сврстани су они радови који се дотичу репрезентације духовности, мита и метафизичког у поетикама филма и књижевности. У раду Милице Мустур и Дарка Ђога разматра се однос јудеохришћанске културе и светске књижевности у филмском делу Вудија Алена, а у раду Кристијана Олаха проблем бласфемije у књижевности и на филму. Текст Ладе Стевановић осветљава однос поетика Паола Пазолинија као писца и као синеасте, текст Глорије Мавринац усредсређује се на тему о натприродним елементима и културном наслеђу афричког претколонијалног идентитета у филму *Yaleen*, а Јована Јосиповић пише о односу филма *Екскалибур* и артуријанских легенди поводом мотива змаја у филму. У шестој групи текстова заступљени су тематски они радови који репрезентују разноврсне хибридне приступе и углове гледања на интертекстуалне везе филма и књижевности, узимајући у обзир сличности и разноликости врсте репрезентације и изведбе у оквиру различитих уметничких домена. У свом тексту о драми и филму *Марашонци ширче њочасни круи* Душана Ковачевића, Александра Кузмић се бави проблемом темпоралности, док Горан Лазичић употребљује семантичке слојеве садржине и различитих контекста настанка драме *Професионалац* Душана Ковачевића, и истоименог филма насталог према њој. Текст Жарка Миленковића отвара нова поља изучавања активног односа писане речи према филмском делу, анализирајући однос поезије Слободана Шијана и Хичкоковог филма *Вршоглавица*, док Лола Стојановић истражује функцију кадра у дијалозима романа *Нечисти* крв Борисава Станковића у поређењу са његовом филмском екранизацијом, а Урош Ристановић се бави питањем индивидуализације јунака у филмовима Милоша Мише Радивојевића и интертекстуалном присуству књижевних референци у њима. Нина Живанчевић испитује сложену везу између Марксовог *Кашашала*, Ејзенштајновог покушаја екранизације овог дела и филма *Поруке из идеолошке класичне стварине* Александра Клугеа. Ана Далоре нам даје увид у савремену продукцију филмова и ТВ серијала заснованих на књижевним предлошцима у Србији, а текст Милана Мађарева, којим се завршава зборник, представља упоредну интертекстуалну анализу међусобних утицаја романа *Крај једне љубавне приче* Грејема Грина, Гринеове биографије и сценарија Нила

Џордана за филмску адаптацију овог романа, чиме се истражује однос факта и фикције у стварању приче.

Основна идеја којом су се уредници овог зборника руководили била је да се ауторима, у што већој мери, укаже слобода испитивања нових, интердисциплинарних, интертекстуалних и интерсекционалних приступа, како би овај зборник покренуо што више питања о сагледавању историјских, тематских, концептуалних и других стваралачких веза између књижевноуметничког и књижевнотеоријског поља, с једне, и стваралаштва филмског медија, с друге стране. Зборник, стога, садржи мноштво креативних и иновативних теоријских модела и методолошких концепција које одражавају многострука интердисциплинарна интересовања истраживача и научника различитих генерација, различитих географских поднебља и разноликих области академског образовања и искустава. Желимо да се срдечно захвалимо свих ауторима који су дали допринос овоме зборнику, свим члановима научно-организационог одбора, као и свим колегама из Института за књижевност и уметност и других институција који су омогућили да овај интердисциплинарни међународни научни зборник радова доспе у академску, а поред ње и ширу читалачку јавност, у нади да ће ова публикација представљати инспирацију долазећим научницима и љубитељима књижевне и филмске уметности за нове креативне приступе научних истраживања ових области.

Уредници